

## عوامل مرتبط با بزهکاری زنان در فضای سایبری با تأکید بر اعتیاد به اینترنت

زینت سادات مرعشیان\*

سید سعید کشفی\*\*

### چکیده

هدف از پژوهش حاضر تعیین عوامل مرتبط بزهکاری در فضای سایبری با اعتیاد به اینترنت زنان آسیب دیده تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر اهواز بود. نمونه شامل ۲۰۰ نفر از جامعه مذکور است که به روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. طرح پژوهش از نوع همبستگی بود. ابزار اندازه گیری پرسشنامه عوامل موثر بر بزهکاری آیتی (۱۳۹۳) و اعتیاد به اینترنت یانگ (۲۰۰۷) بود. برای تحلیل داده ها از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چند متغیری استفاده شد. نتایج نشان داد بین فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، نحوه گذران اوقات فراغت و مشکلات اجتماعی خانواده با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه مثبت معنی دار وجود دارد. و بین پای بندی خانواده به مذهب و اعتیاد به اینترنت زنان رابطه منفی معنی دار وجود دارد. هم چنین از میان متغیرهای پیش بین دوستان ناباب، فقر اقتصادی خانواده، مشکلات اجتماعی خانواده به ترتیب پیش بینی کننده گرایش به اینترنت زنان می باشند.

کلید واژگان: بزهکاری، فضای سایبری، اعتیاد به اینترنت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
رتال جامع علوم انسانی

\* گروه حقوق، واحد خمین، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، خمین، ایران.

\*\* گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه پلیس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول، ایمیل: s\_s\_kashfi@hotmail.com)

مقاله حاضر برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد خانم زینت سادات مرعشیان دانشگاه آزاد اسلامی واحد خمین می باشد.

## مقدمه

امروزه مسئله بزهکاری<sup>۱</sup> در هر قشری به ویژه در زنان به صورت یکی از حادترین مسائل اجتماعی جوامع مختلف در آمده است (دجی دانو، تاگنو، ماری، ایرتی، الی، پاکاتیا، پادونو، گانداهو و هانگی ازین<sup>۲</sup>، ۲۰۱۶). پیدایش جوامع و ارتکاب جرم در آغاز با یکدیگر همراه بوده‌اند، زیرا از روزی که افراد دور هم جمع شده و تشکیل جامعه داده‌اند جرم نیز با آنان همراه شده و گسترش یافته است (ساروخانی، ۱۳۹۲). زنان به عنوان نیمی از جامعه به دلیل نقش حیاتی در تربیت فرزندان و پرورش دهندگان نسل آینده در صورت نشان دادن رفتار نابهنجار و یا ارتکاب هر نوعی بزه چه به صورت قانونی تعریف شده و چه به صورت عرفی نفی شده بر ساختار جامعه موثر هستند (صفرزاده، ۱۳۸۸). رسوخ بزهکاری در میان زنان که سازندگان اجتماع فردا هستند و ریشه دار شدن آن موجب بیم و نگرانی بیشتری شده است. بزهکاری اصولاً از مجموعه‌ای از جرائمی به وجود می‌آید که در یک زمان و مکان معین به وقوع می‌پیوندد و به همین جهت زمانی که مورد بررسی قرار می‌گیرند، در حقیقت کلیه پدیده‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بهداشتی، سیاسی، مذهبی، خانوادگی و ... یک جامعه عمیقاً مورد مطالعه واقع می‌شوند (کماچی، ۱۳۹۵). در سه بررسی جامعه نگر ارتباط بین سوء رفتار همسر و مشکلات روانی مورد مطالعه قرار گرفت و نشان داده شد که زنان دارای سوء رفتار همسر به طور قابل ملاحظه‌ای نسبت به زنانی که تحت خشونت نبوده‌اند اختلالات عمده روانی بیشتری در آنها مشاهده شده که این مسئله به نوبه خود دلیلی برای بزهکاری و ارتکاب رفتارهای نابهنجار در آنهاست (رشتی، پاشا و نادری، ۱۳۹۴). پیدایی ارتباطات کامپیوتری نیز همانند ظهور و فراگیری رسانه‌های ارتباطی گذشته بحث‌ها و تحقیقات متعددی را بر سر آثار فردی و اجتماعی، آثار کوتاه مدت و بلند مدت، عمقی یا سطحی برای نشان دادن آثار مثبت و منفی آن به راه انداخته است (اکبری، ۱۳۹۲). ارتباطات مبتنی بر کامپیوتر به راستی انقلابی در فرایند ارتباطات و به واسطه آن فرهنگ ایجاد خواهد کرد و ارتباطات کامپیوتری به دلیل تازگی تاریخی این رسانه و بهبود نسبی جایگاه قدرت برای گروه‌هایی از قبیل زنان که از نظر سنتی زیر دست بوده‌اند ممکن است فرصتی برای معکوس کردن بازی‌های سنتی قدرت در فرایند ارتباطات فراهم کند (آذرتاش، ۱۳۸۹). از جمله عواملی که بر میزان گرایش زنان به استفاده از اینترنت تاثیر می‌گذارد می‌توان به (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، فقر مذهبی خانواده، نحوه گذران اوقات فراغت، شرایط اجتماعی خانواده) اشاره کرد (رضایی، ۱۳۹۵). کالوین<sup>۳</sup> (۲۰۱۵) در پژوهشی نشان داد وضعیت متشنج خانواده و جدایی همسران از هم، نه تنها سلامت روانی کودکان را به خطر می‌اندازد بلکه تمایل همسران و فرزندان آنها به استفاده از اینترنت را افزایش می‌دهد. مروری بر پژوهش‌های انجام شده در ایران حاکی از آن است که ناسازگاری‌های جنسی در بین زنان متأهل شایع و این امر می‌تواند منبع اصلی تعارضات ارتباطی بوده و زمینه انجام رفتار بزهکارانه در زنان را فراهم نماید (دهقانی و خالقی پور، ۱۳۹۵). کوئن<sup>۴</sup> (۲۰۱۵) در پژوهشی با عنوان رابطه جدایی والدین و تعاملات اجتماعی و بزهکاری دانش آموزان در مدارس نشان داد در خانواده‌هایی که دچار مشکلات اقتصادی و مشکلات ارتباطی هستند و گرایش‌های مذهبی پایین است انواع انحرافات از جمله

۱. crime

۲. Djidonou, Tognon, Marie, Iréti, Elie, Pakatia, Padonou, Gandaho & Houngbé-Ezin

۳. Calvin

۴. Coien

جرایم رایانه ای و اعتیاد به اینترنت هم در میان فرزندان و هم در میان والدین به ویژه زنان و کاهش تعاملات سالم آنها با اطرافیان دیده می شود. تحقیقات نشان داده که در برخی خانواده ها ارتباطات کلامی میان همسران و فرزندان در طول شبانه روز کمتر از سه دقیقه است در نتیجه اعضای خانواده وقت و انرژی لازم برای با هم بودن ندارند و این سبب دوری افراد از خانواده و سرد شدن روابط و پناه جستن به دنیای مجازی و گرایش افراطی به اینترنت در آنها می گردد (علامه، ۱۳۹۳). عدم وجود محبت، ارتباطات صمیمی، تفاهم متقابل و در عین حال وجود تنشج در خانواده، از هم گسیختگی خانواده، طلاق، فوت والدین، کسب حمایت و تأیید دوستان هم سن و سال، عدم پایبندی به اعتقادات اسلامی و باورهای مذهبی، فقر که یکی از عوامل مهم انحرافات، از جمله دزدی و انحراف جنسی در مردم به ویژه در زنان می باشد، بحران اقتصادی، تورم، بی کاری و توزیع ناعادلانه ثروت و نواقص موجود در نهادهای اقتصادی همگی از مهمترین انگیزه زنان برای حضور در فضای سایبری<sup>۱</sup> و اعتیاد به اینترنت<sup>۲</sup> می باشد (ستوده، ۱۳۸۶). کانگ<sup>۳</sup> (۲۰۱۵) پژوهشی با عنوان تاثیر طلاق مادران خانواده بر افسردگی و بزهکاری آنان در کره شمالی انجام داد، نتایج تحقیق نشان داد شکست عاطفی مادران و مشکلات اقتصادی آنان و همرنگی آنان با دوستان ناسالم به عنوان مهمترین عوامل موثر در بروز بزهکاری آنان و پناه بردن به فضای سایبری و دنیای مجازی می باشد. رونالد<sup>۴</sup> (۲۰۱۴) در پژوهشی نشان داد کودکان بزهکاری که مادرانی دارند که بدلیل روابط ناسالم با همسران خود بیشترین وقتشان را در فضاهای مجازی می گذرانند بیشتر در معرض خطرات سلامت روانی می باشند و گرایش آنها به انحرافات از جمله جرایم سایبری بیشتر از همتایان عادی آنهاست. تحقیقات یانگ<sup>۵</sup> و همکاران (۲۰۱۲) در مورد رابطه بین فشارهای زندگی و تاثیر حمایت اجتماعی بر گرایش به اعتیاد به اینترنت در مورد ۱۳۰ نفر از پسرانی که مشغول به تحصیل در دانشگاه هستند بیان کننده ی این نتیجه است که فشارهای زندگی روزمره، عدم پایبندی به مذهب، سطح تاب آوری، سطح روابط بین فردی افراد، نوع حمایت اجتماعی ادراک شده از طرف فرد، از جمله مهمترین عوامل تاثیر گذار بر گرایش فرد به سمت اعتیاد به اینترنت هستند.

شیوع اعتیاد به اینترنت و فضای سایبری و دنیای مجازی و جرایم رایانه ای در حوزه های مختلف اجتماعی موجب بروز آسیبها و خسارات متعددی در جامعه می گردد. به ویژه اگر این مسئله در مورد زنان اتفاق بیفتد. از مهمترین آسیبهای وارد بر فرد و جامعه از بین بردن مبانی و اصول اخلاقی و نظام اجتماعی بوده که خسارات زیادی به نظام های اقتصادی، سیاسی، فرهنگی جامعه وارد می آورد. هرچه بیشتر فناوری رایانه ای توسعه یابد جرایم رایانه ای مرتبط با هنجارشکنی های غیر اخلاقی نیز توسعه پیدا خواهد نمود و تاثیر منفی بر نظام اجتماعی و بنیادی خانواده ها خواهد گذاشت. با توجه به اهمیت موضوع و مطالب ارائه شده پژوهش حاضر به دنبال پاسخ علمی به این سوال است که آیا بین عوامل موثر بر بزهکاری (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، پایبندی خانواده به مذهب، نحوه گذران اوقات فراغت، شرایط اجتماعی خانواده) با اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه ساده و چندگانه وجود دارد؟

۱. cyber space

۲. Internet Addiction

۳. Kanga

۴. Ronald

۵. Young

## روش

طرح پژوهش، جامعه آماری و روش نمونه گیری: طرح پژوهش از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زنان آسیب دیده تحت پوشش سازمان بهزیستی شهر اهواز بودند که در سال ۱۳۹۵-۱۳۹۴ مورد بررسی قرار گرفتند. حجم نمونه بر اساس میانگین حجم نمونه سه تحقیق مشابه پیشین شامل ۲۰۰ نفر از جامعه مذکور بود که به روش نمونه گیری تصادفی ساده از طریق مراجعه به لیست آنها انتخاب شدند.

## ابزار سنجش

الف) پرسشنامه عوامل موثر بر بزهکاری آیتی<sup>۱</sup>: این پرسشنامه توسط آیتی (۱۳۹۳) ساخته و دارای ۱۹ سوال و ۵ بعد (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، پایبندی خانواده به مذهب، نحوه گذران اوقات فراغت، شرایط اجتماعی خانواده) می باشد. شیوه نمره دهی آن بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه ای (کاملاً خالفم تا کاملاً موافقم) می باشد. آیتی (۱۳۹۳) اعتبار صوری و محتوایی این پرسشنامه را به تایید سه تن از اساتید گروه علوم اجتماعی و مشاوره دانشگاه پیام نور رسانیده و همچنین برای پایایی آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده کرد که میزان ضریب آلفای کرونباخ برای کل پرسشنامه ۰/۷۵ بدست آمد. در پژوهش حاضر برای تعیین پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردید که برای کل پرسشنامه ۰/۸۱ و برای فقر اقتصادی خانواده ۰/۷۹، دوستان ناباب ۰/۷۸، پای بندی خانواده به مذهب ۰/۸۳، نحوه گذران اوقات فراغت ۰/۷۵ و شرایط اجتماعی خانواده ۰/۸۵ بدست آمد.

ب) پرسشنامه اعتیاد به اینترنت<sup>۲</sup>: توسط کیمبرلی یانگ<sup>۳</sup> ابداع و دارای ۲۰ ماده می باشد (یانگ، ۲۰۰۷). شیوه نمره دهی آن بر اساس طیف لیکرت پنج گزینه ای بوده و هرچه امتیاز آزمودنی بیشتر باشد، اعتیاد به اینترنت شدیدتر است. یانگ در چندین پژوهش پایایی این پرسشنامه را از طریق آلفای کرونباخ بین ۰/۷۴ تا ۰/۸۹ گزارش کرده است. ویدیانتو<sup>۴</sup> (۲۰۰۴) جهت سنجش اعتبار این پرسشنامه آن را به همراه یک مقیاس ۱۵ درجه ای در همین زمینه در یک گروه ۸۶ نفری اجرا کرد که تجزیه و تحلیل آماری نشان داد ضریب همبستگی میان این درجه بندی و پرسشنامه اعتیاد به اینترنت ۰/۸۹ بوده است. در پژوهش رضایی (۱۳۹۵) جهت سنجش پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده و ضریب ۰/۸۷ بدست آمد. در پژوهش حاضر نیز برای تعیین پایایی این پرسشنامه از آلفای کرونباخ استفاده گردید که ضریب ۰/۸۳ بدست آمد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی  
رتال جامع علوم انسانی

۱. Ayati factors that influence crime Inventory

۲. Internet Addiction Inventory

۳. Kimberli Young.

۴. Vidyanto

یافته‌ها

جدول ۱. میانگین و انحراف استاندارد نمره های زنان در متغیرهای پژوهش

متغیرهای پژوهش n=۲۰۰	میانگین	انحراف استاندارد
عوامل موثر بر بزهکاری	۴۹/۹۰	۱۷/۱۵
فقر اقتصادی خانواده	۱۵/۲۹	۳/۹۲
دوستان ناباب	۱۶/۵۲	۴/۵۱
پای بندی خانواده به مذهب	۴/۶۳	۰/۸۳
نحوه گذران اوقات فراغت	۶/۷۸	۱/۲۵
مشکلات اجتماعی خانواده	۱۷/۵۹	۴/۰۸
اعتیاد به اینترنت	۱۹/۳۱	۴۹/۷۵

همان گونه که در جدول شماره ۱ ملاحظه می شود، در بررسی پاسخ های عوامل موثر بر بزهکاری، میانگین و انحراف استاندارد به ترتیب ۴۹/۹۰ و ۱۷/۱۵، فقر اقتصادی خانواده به ترتیب ۱۵/۲۹ و ۳/۹۲، دوستان ناباب به ترتیب ۱۶/۵۲ و ۴/۵۱، پای بندی خانواده به مذهب به ترتیب ۴/۶۳ و ۰/۸۳، نحوه گذرانده اوقات فراغت به ترتیب ۶/۷۸ و ۱/۲۵، مشکلات اجتماعی خانواده به ترتیب ۱۷/۵۹ و ۴/۰۸ و اعتیاد به اینترنت به ترتیب ۱۹/۳۱ و ۴۹/۷۵ می باشد.

فرضیه اول: بین فقر اقتصادی خانواده و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه وجود دارد.

فرضیه دوم: بین دوستان ناباب و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه وجود دارد.

فرضیه سوم: بین پای بندی خانواده به مذهب و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه وجود دارد.

فرضیه چهارم: بین نحوه گذران اوقات فراغت و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه وجود دارد.

فرضیه پنجم: بین مشکلات اجتماعی خانواده و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه وجود دارد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی ساده بین متغیرهای پژوهش

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	ضریب همبستگی (r)	سطح معنی داری (p)	تعداد نمونه (n)
اعتیاد به اینترنت	فقر اقتصادی خانواده	۰/۴۱	۰/۰۰۶	۲۰۰
	دوستان ناباب	۰/۵۳	۰/۰۰۱	
	پایبندی خانواده به مذهب	-۰/۴۸	۰/۰۰۳	
	نحوه گذران اوقات فراغت	۰/۱۹	۰/۰۰۳	
	مشکلات اجتماعی خانواده	۰/۳۶	۰/۰۰۱	

همان طوری که در جدول ۲ ملاحظه می شود بین فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، نحوه گذران اوقات فراغت و مشکلات اجتماعی خانواده با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه مثبت معنی داری و بین پایبندی خانواده به مذهب با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه منفی معنی داری وجود دارد. بنابراین فرضیه های اول تا پنجم تأیید می گردد.

فرضیه ششم: بین عوامل موثر بر بزهکاری (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، پابندی خانواده به مذهب، نحوه گذران اوقات فراغت، شرایط اجتماعی خانواده) با اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه چندگانه وجود دارد.

**جدول ۳. ضریب همبستگی چندگانه متغیرهای پیش بین (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، پابندی خانواده به مذهب، نحوه گذران اوقات فراغت و مشکلات اجتماعی خانواده) با اعتیاد به اینترنت در زنان**

متغیرهای پیش بین	R	R <sup>2</sup>	F	p =	$\beta$	t	p =
فقر اقتصادی خانواده					۰/۲۹	۷/۴۸	۰/۰۰۰۱
دوستان ناباب					۰/۳۴	۸/۳۲	۰/۰۰۰۱
پابندی خانواده به مذهب	۰/۶۷	۰/۴۴	۳۷/۰۸	۰/۰۰۰۱	۰/۰۹	۱/۱۰۲	۰/۱۲۶
نحوه گذران اوقات فراغت					۰/۱۱	۱/۵۲	۰/۰۶۱
مشکلات اجتماعی خانواده					۰/۲۵	۶/۰۲	۰/۰۰۰۱
۱- دوستان ناباب	۰/۵۳	۰/۲۸	۱۲/۰۷	۰/۰۰۰۱	۰/۵۳	۵/۳۹	۰/۰۰۰۱
					۰/۳۸	۵/۹۵	۰/۰۰۰۱
۳- فقر اقتصادی خانواده	۰/۶۵	۰/۴۳	۴۹/۶۷	۰/۰۰۰۱	۰/۳۲	۴/۵۵	۰/۰۰۰۱
					۰/۳۰	۵/۲۷	۰/۰۰۰۱
					۰/۳۳	۶/۳۰	۰/۰۰۰۱
					۰/۲۸	۵/۶۷	۰/۰۰۰۱
۴- مشکلات اجتماعی خانواده	۰/۵۹	۰/۳۵	۵۳/۳۶	۰/۰۰۰۱	۰/۲۵	۴/۹۵	۰/۰۰۰۱
					۰/۲۱	۳/۵۵	۰/۰۰۰۱

روش ورود

روش مرحله ای

همان طوری که در جدول ۳ مشاهده می شود، رگرسیون پیش بینی اعتیاد به اینترنت زنان از روی متغیرهای عوامل موثر بر بزهکاری (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، نحوه گذران اوقات فراغت و مشکلات اجتماعی خانواده) معنی دار می باشد ( $p < ۰/۰۰۰۱$  و  $F=۳۷/۰۸$ ). بنابراین فرضیه ششم تأیید می گردد. طبق روش ورود بین فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب و مشکلات اجتماعی خانواده با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه معنی داری وجود دارد ولی بین پابندی خانواده به مذهب و نحوه گذران اوقات فراغت با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه معنی داری وجود ندارد. به عبارتی متغیر عوامل موثر بر بزهکاری در زمینه فقر اقتصادی خانواده با ضریب بتای ۰/۲۹، دوستان ناباب با ضریب بتای ۰/۳۴، عوامل موثر بر بزهکاری در زمینه مشکلات اجتماعی خانواده با ضریب بتای ۰/۲۵، می توانند به طور مثبت و معنی داری اعتیاد به اینترنت زنان را پیش بینی کنند. همچنین، مقدار  $R^2$  نشان می دهد ۴۴٪ از واریانس اعتیاد به اینترنت زنان توسط متغیرهای یاد شده تبیین می شود. همچنین نتایج تحلیل رگرسیون مرحله ای نیز نشان داده است که متغیرهای دوستان ناباب، فقر اقتصادی خانواده، مشکلات اجتماعی خانواده می توانند به ترتیب پیش بینی کننده اعتیاد به اینترنت زنان باشند.

### بحث و نتیجه گیری

همان گونه که در جدول ۲ ملاحظه می شود، بین فقر اقتصادی خانواده با اعتیاد به اینترنت، بین دوستان ناباب با اعتیاد به اینترنت، بین نحوه گذران اوقات فراغت با اعتیاد به اینترنت و نیز بین مشکلات اجتماعی خانواده با اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه مثبت معنی دار و همچنین بین پای بندی خانواده به مذهب با اعتیاد به اینترنت رابطه منفی معنی دار وجود دارد. بنابراین فرضیه اول تا پنجم تایید می گردد. این یافته ها با برخی یافته های کالین (۲۰۱۵)، کوئن (۲۰۱۵) و رونالد (۲۰۱۴) همخوان است.

در تبیین کلی این فرضیه ها چنین می توان استنباط کرد که گسترش استفاده از اینترنت و شناسایی فضای سایبر، لزوم توجه هر چه بیشتر به استفاده کنندگان و حمایت از کاربران این تکنولوژی را مورد تاکید قرار می دهد. فضای سایبر، محیطی مجازی و غیر ملموس موجود در فضای شبکه های بین المللی است که این شبکه ها از طریق شاهراه های اطلاعاتی مانند اینترنت به هم وصل هستند. از جمله مهم ترین ویژگی های این فضا، طبیعت فرامرزی آن است و به تبع آن جرایم اینترنتی را نمی توان در حصار مرزهای یک کشور محدود کرد (ابهری، ۱۳۹۰). در واقع مکان جغرافیایی یک کاربر برای مجرمی که قربانیان خود را از طریق اینترنت انتخاب می کند، اولویتی محسوب نمی شود. از این رو گسترده گی فضای سایبر، نقاط مختلف دنیا را تحت پوشش قرا می دهد. از طرفی تجربه زنان در فناوری و صنعت تحت نفوذ و سیطره مردان بوده است ولی از زمان رشد و توسعه فناوری جدید تحقیقات نشان داده است که تجربه های زنان در اینترنت همان تجربه های آنان در علوم و فناوری را منعکس می کند. طبق این دیدگاه اینترنت به مانند دیگر زمینه های فناوری «مردانه» و تولید کننده ساختاری خاص نژادی، طبقاتی و کلیشه های جنسیتی است (حسامی، ۱۳۸۴). اینترنت بطور مشخص محیطی است که توسط مردان و برای آنها طراحی شده است، بنابراین از نظر دسترسی در سراسر جهان به خصوص کشورهای توسعه نیافته زنان کمتر از مردان به اینترنت دسترسی دارند. ولی با این وجود به دلیل محدودیت هایی که برای زنان در کشورهای در حال توسعه وجود دارد استفاده زنان از اینترنت روز به روز در حال افزایش می باشد (عبدالهادی، ۱۳۹۲). همچنین در تبیین نتیجه این فرضیات می توان گفت هیچ عاملی به تنهایی شرط لازم و کافی برای اعتیاد به اینترنت و فضای مجازی نیست، اعتیاد سایبری نتیجه ترکیبی از عوامل گوناگون است. بعضی از این عوامل موجب افزایش خطر و برخی دیگر موجب کاهش خطر می شوند (شهیدی، ۱۳۹۱). در بین عوامل تعیین کننده گرایش به اینترنت، متغیرهای روان شناختی از اهمیت خاصی برخوردارند چرا که روان شناسان معتقدند تاثیر عوامل زیستی و اجتماعی باید از دریچه گرایش های روانی فرد به مصرف اینترنت بگذرد (یانگ، ۲۰۱۲). به عنوان مثال: در صورتی که فرد به اینترنت نگرش مثبتی نداشته باشد و آن را رهگشای مشکلات خود تلقی نکند، احتمال کمتری وجود که فرد اقدام به استفاده از آن کند، یا در صورتی که فرد از اعتماد به نفس کافی برخوردار باشد در برابر فشار همسالان که یکی از عوامل گرایش به مصرف بالاتر از حد مجاز اینترنت محسوب می شود تسلیم نخواهد شد. در خانواده هایی که رفاه و درآمد اقتصادی زیاد است، روابط انسانی بر اثر کثرت کار و یا سرگرمی ضعیف می گردد. ضعف روابط انسانی نیز به نوبه خود عامل مساعدی برای کشش فرد به فضای سایبری است. بهترین دلیل این مدعا افزایش روزانه درصد معتادان در جوامع صنعتی غرب است که با رشد صنعت، روابط انسانی ضعیف تر می گردد. همچنین افرادی که درآمد بیش از حد دارند موقعیت و زمینه مساعدتری برای شرکت در کلوب

های شبانه و یا تفریحات متنوع در داخل یا خارج از کشور دارند و بدیهی است که این قبیل امکانات و تفریحات، زمینه را هم برای اعتیاد به اینترنت بسیار مساعد می نماید. خداوند در قرآن کریم، رفاه طلبی و اسراف را به شدت مورد حمله و نکوهش قرار می دهد و آن را عامل مستقیم در ایجاد طغیان، فساد و ظلم و کژی ها معرفی می نماید. همچنین در متون دینی آمده است که رفاه طلبی و زندگی مرفهانه سبب طغیان در برابر خداوند، سیطره شهوات بر انسان، همراهی با ظالمان، فاسقان و کافران، لذت گرایی، غرق شدن در کامیابی ها و نیز اقدام به کجروی ها می شود (امین آبادی، ۱۳۹۰). از آن رو که انسان طبعاً موجودی اجتماعی می باشد و برای زندگی کردن نیاز به حضور در اجتماع دارد، با یکسری علل اجتماعی روبه رو می گردد که برخی از آن ها در گرایش فرد به دنیای مجازی مؤثرند (چو، کاندرون و بلاند، ۲۰۰۸). نوجوانانی که پیوند و تعلق آنها به رسوم اجتماعی ضعیف است، فشارهای زیادی برای تبعیت از معیارهای مرسوم رفتاری احساس نمی کنند (رحیمی موقرو همکاران، ۱۳۸۶). عامل بیکاری به طور غیرمستقیم به گرایش فرد به سوی اینترنت می انجامد. بیکاری از سویی، به فقر شخص و از سوی دیگر، سبب ایجاد بیماری های روانی، افسردگی، ضعف اعتماد بنفس، و از بین رفتن امیدواری می شود که در نهایت، به اعتیاد شخص منجر می گردد. فرد به دلیل بیکاری و نداشتن درآمد آبرومند به مشاغل اینترنتی روی می آورد و برای خود شغلی کاذب ایجاد می نماید. یکی از نتایج اشتغال، فقدان فرصت برای ارتکاب جرم است. بیکاری منجر به افزایش اوقات فراغت فرد می شود و چنانچه برای اوقات فراغت افراد برنامه ریزی های منطقی و مناسبی اتخاذ نشده باشد زمینه گرایش به فضای سایبری برای آنان مهیا می شود، چرا که در این فرصت فرد با منحرفان آشنا می گردد و به آن ها می پیوندد (بلاک، ۲۰۰۸). پس می توان نتیجه گرفت که بیکاری یک عامل زمینه ای می باشد که می تواند در کنار عوامل دیگر، مانند فقر، موجب روی آوردن فرد به سوی اعتیاد به اینترنت گردد. همچنین ارتباط و دوستی با همسالان مبتلا به اعتیاد به اینترنت، عامل مستعد کننده قوی برای ابتلای زنان و کودکان به اعتیاد به فضای سایبری است (سنورمانک، ۲۰۱۴). این قشر برای گرفتن تأیید رفتار خود از دوستان سعی می کنند آنان را وادار به همراهی با خود نمایند. نظریه همنشینی افتراقی مؤید این دلیل می باشد. در این نظریه، کجروی و انحراف اجتماعی ناشی از آن است که فرد رفتار نابهنجاری را در خلال فرایند جامعه پذیری و یادگیری فراگرفته و آن را از طریق همانندسازی یا درونی کردن ارزش ها، در درون خود جایگزین کرده است و به صورت رفتار بروز می دهد. در این تحلیل، خانواده، دوستان و گروه همسالان بیشترین نقش را برعهده دارند.

فرضیه ششم: بین عوامل موثر بر بزهکاری (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، پای بندی خانواده به مذهب، نحوه گذران اوقات فراغت، شرایط اجتماعی خانواده) و اعتیاد به اینترنت در زنان رابطه چندگانه وجود دارد.

همان طوری که در جدول ۳ مشاهده می شود، رگرسیون پیش بینی اعتیاد به اینترنت زنان از روی متغیرهای عوامل موثر بر بزهکاری (فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب، نحوه گذران اوقات فراغت و مشکلات اجتماعی خانواده) معنی دار می باشد ( $F=37/08$  و  $p<0/0001$ ). بنابراین فرضیه ششم تأیید می گردد. طبق روش ورود بین فقر اقتصادی خانواده، دوستان ناباب و مشکلات اجتماعی خانواده با اعتیاد

۱. Chou, Condron & Belland

۲. Block

۳. Şenormanc



به اینترنت زنان رابطه معنی داری وجود دارد ولی بین پای بندی خانواده به مذهب و نحوه گذران اوقات فراغت با اعتیاد به اینترنت زنان رابطه معنی داری وجود ندارد. نتایج تحلیل رگرسیون مرحله ای نیز نشان داده است که متغیرهای دوستان ناباب فقر اقتصادی خانواده، مشکلات اجتماعی خانواده می توانند به ترتیب پیش بینی کننده اعتیاد به اینترنت زنان باشند. این یافته ها با یافته های کونن (۲۰۱۵)، کانگ (۲۰۱۵) و یانگ و همکاران (۲۰۱۲) همخوانی دارد.

در تبیین کلی این یافته می توان گفت که به طور کلی علل بزهکاری زنان در فضای سایبری و اعتیاد آنها به اینترنت و غرق شدن در دنیای مجازی متعدد است و در دهه های گذشته عوامل خطرزای زیادی برای این مساله شناسایی شده اند. از علل قابل ذکر در سبب شناسی این مسئله می توان به عوامل فردی، خانوادگی و اجتماعی اشاره کرد. با گسترش فیزیکی و اجتماعی شهرها و تبدیل شدن آنها به مراکز ناهمگن جمعیتی، اجتماعی و فرهنگی، میزان ناهنجاری های شهری - به ویژه در نواحی مرکزی و حاشیه شهرها - نیز افزایش یافته است. محیط اجتماعی مسکونی افراد، ساختار نامناسب شغلی، ناکامی اجتماعی و فقر اقتصادی، زمینه بروز آسیب های شهری و رشد لجام گسیخته ناهنجاری ها از جمله اعتیاد به فضای سایبری را به ویژه برای زنان فراهم می کند. نابرابری های اقتصادی، اجتماعی جنبه های وسیعی دارد، که نابرابری ها در توزیع منابع مادی، نابرابری در قدرت، نابرابری در حیثیت، نابرابری های جنسی و نژادی را شامل می شود. عامل نابرابری به طور مستقیم منجر به انحراف فرد نمی گردد. اما می تواند زمینه ساز فقر و مشکلات عاطفی گردد. از این رو، به طور غیرمستقیم عاملی در گرایش افراد به اعتیاد به اینترنت محسوب می شود (ین و چن و همکاران، ۲۰۱۲). اختلاف طبقاتی در هر جامعه، به بی ایمانی بیشترین افراد آن جامعه نسبت به شرایط اقتصادی موجود منتهی می شود. همین بی ایمانی نسبت به شناخت اجتماعی در گرایش به اعتیاد اینترنتی تأثیر بسزایی دارد. مطالعات اجتماعی نشان می دهند در کشورهایی که توزیع ثروت به صورت عادلانه صورت نمی گیرد هر روز فقرا فقیرتر و اغنیا ثروتمندتر می شوند، فاصله طبقاتی فزونی می یابد و به علت عدم آموزش های اجتماعی و ضعف فرهنگی و فقدان احساس همبستگی ناشی از مادی گرایی و فردگرایی - که از ویژگی های جوامع در حال توسعه است - افراد قادر به هدایت درست ستیز علیه این بی عدالتی اجتماعی نیستند. در نتیجه ارزش های اجتماعی فاقد اعتماد می شوند، نظارت اجتماعی سست می گردد و بزهکاری و تبهکاری عمومیت پیدا می کنند (ستوده، ۱۳۹۰).

تمرکز انحراف و ناهنجاری در مناطق حاشیه ای، اغلب با فقر اقتصادی، ساختار نامناسب شغلی، افزایش فاصله اجتماعی، محرومیت و شکست در دستیابی به مزیت های اقتصادی و اجتماعی در مناطق شهری مربوط است و زمینه را برای ایجاد و تمرکز جرایم بویژه غرق شدن در فضای سایبری فراهم می کند. بسیاری از افراد از پذیرش نظر دیگران درباره یک موضوع یا شخص خرسند نیستند و به منظور شکل دهی نگرش به تجربه مستقیم نیازمندند. مسائل مختلف تأثیر متفاوتی بر وضعیت فیزیولوژیک یا روانی فرد دارند. این تجارب شخصی کافی است که به یک نگرش مثبت نسبت به دنیای مجازی شود. شواهد قابل توجهی وجود دارد مبنی بر اینکه نگرش هایی که بدین طریق کسب می شوند از نگرش های اکتسابی دست دوم قوی تر و زنده تر می باشند (حسامی، ۱۳۸۴). بهترین شیوه در کاهش بزهکاری زنان در دنیای مجازی پیشگیری وضعی از وقوع این جرایم در محیط سایبری است. در این رویکرد سعی بر این است با اتخاذ

تدابیر صحیح و موثر از وقوع جرم جلوگیری شود. در واقع هدف، سلب فرصت و ابزار ارتکاب جرم از مجرم در فضای سایبر است. آن چه در این زمینه باید به کار گرفته شود؛ افزایش آگاهی های عمومی به خصوص زنان در زمینه چگونگی کاربرد اینترنت و شناسایی این فضای ناشناخته، آموزش نیروهای تعقیب کننده و به طور کاملاً سازمان یافته و تخصصی و اعمال شیوه های نظارتی از سوی نهادهای مسئول است (داوودی، ۱۳۸۸). پیدایش رایانه و پس از آن دنیای مجازی اینترنت، همراه خود دستاوردهای مثبت و منفی بسیاری داشته و دارد. از جمله پیامدهای منفی آن، پیدایش جرایم نوظهور رایانه‌ای و اینترنتی است. یکی از عوامل اصلی وقوع جرم، زنا، همجنس بازی، مساحقه و قوادی، به هیجان آمدن شهوت مجرمین است که در اثر ترویج مطالب مستهجن از طریق رایانه و در فضای اینترنت افزایش خواهد یافت. یکی از ارزش های متری در جوامع اسلامی، حفظ عفت عمومی و اخلاق حسنه در قالب های مختلف اطلاعاتی است (یانگ، ۲۰۱۲). حفظ عفت عمومی اقدامی پیش گیرانه از وقوع جرایم بسیاری است که ناشی از ایجاد هرج و مرج در رفتارهای افراد جامعه به ویژه زنان می شود. اما آن چه مسلم است این که بهره برداری صحیح و سودمند از این فضا مستلزم رعایت هنجارهایی است که تخطی از آنها میتواند باعث آسیب‌هایی شود و برخی از آنها حتی مستوجب جرم انگاری و مجازات گردند. با این حال، چنان چه به کاربران، که مانند کودکی نوپا در این دریای بیکران رها هستند، آموزش‌های صحیح داده نشود، هرگونه مقابله با هنجار شکنی های سایبری در جهت برقراری موازین اخلاقی سایبری، می تواند با ایرادات جدی حقوقی و اخلاقی مواجه گردد.

#### منابع

- ابهری، مجید. (۱۳۹۰). آسیب های اجتماعی (زمینه های بروز، راهکارها، پیشگیری و مقابله). تهران: چاپ اول، نشر پشتون.
- آذرتاش، رحمت الله. (۱۳۸۹). تحلیل نظریه های مربوط به کجروی های اجتماعی. نشریه علوم تربیتی، فصلنامه علمی و پژوهشی دانشکده علوم تربیتی، ۱۱(۲): ۵۵-۶۶، تهران: دانشگاه تهران.
- اکبری، سید صادق. (۱۳۹۲). بازتاب آموزه های جرم شناسی در حقوق کیفری عمومی. پایان نامه برای درجه ارشد دانشگاه علوم و تحقیقات خوزستان.
- آیتی، جمشید. (۱۳۹۳). بررسی عوامل تاثیر گذار بر میزان بزهکاری نوجوانان در بین پسران نوجوان شهرستان مراغه، پایان نامه کارشناسی، دانشگاه پیام نور، گروه علوم اجتماعی.
- حسامی، س. (۱۳۸۴). حمایت از زنان بزه دیده خشونت خانوادگی در تحقیقات پلیسی. مجله حقوقی - قضائی دادگستری، ۵۲-۵۳: ۲۸۵-۲۵۳.
- داوودی، ه. (۱۳۸۸). بزه دیده شناسی زنان و زمینه های مؤثر در کاهش جرایم. فصلنامه فقه و حقوق خانواده (ندای صادق)، ۵۰: ۱۰۷-۸۸.
- دهقانی، شیدا. و خالقی پور، شهناز. (۱۳۹۵). مدل یابی معادلات ساختاری عملکرد جنسی زنان براساس ناگویی خلقی، سیستم بازداری - فعال سازی رفتاری و صفات شخصیت. فصلنامه علمی - پژوهشی زن و فرهنگ. ۸(۲۹)، ۳۱-۴۶.
- رشتی، سارا، پاشا، رضا. و نادری، فرح. (۱۳۹۴). بررسی توصیفی خشونت خانگی و رابطه آن با نیمرخ

- روانی زنان متأهل. فصلنامه علمی - پژوهشی زن و فرهنگ. ۶۶-۵۱، (۲۴)۶.
- رضایی، کریم. (۱۳۹۵). مقایسه اضطراب، افسردگی، پرخاشگری و اعتیاد به اینترنت در بین نوجوانان طلاق و غیر طلاق شهرستان ملایر. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- ساروخانی. باقر. (۱۳۹۲). مقدمه ای بر جامعه شناسی خانواده. تهران: انتشارات سروش.
- ستوده، هدایت الله. (۱۳۸۶). مقدمه ای بر آسیب شناسی اجتماعی. چاپ سوم، تهران: مؤسسه انتشارات آوای نور.
- شهیدی، شهریار. (۱۳۹۱). اعتیاد اینترنتی و عواقب آن. تهران: نشریه روانشناسی، شماره ۳۲.
- صفرزاده، سحر. (۱۳۸۸). زن بزهکار و عوامل شخصیتی و فرهنگی مرتبط با آن. فصلنامه علمی - پژوهشی زن و فرهنگ. (۱)۱، ۱۷-۱۰۹.
- عبدالهادی، بشری. (۱۳۹۲). بررسی اختلالات شخصیتی در زنان زندانی شهر تهران و کرج. پایان نامه کارشناسی ارشد بالینی. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- علامه، عاطفه. (۱۳۹۳). نقش زن در ایجاد خانواده متعادل. فصلنامه علمی - پژوهشی زن و فرهنگ. (۲۰)۵، ۵۱-۴۱.
- کماچی، محبت. (۱۳۹۵). رابطه عوامل موثر بر بزهکاری و سبک های هویت با گرایش به اعتیاد در دانش آموزان پسر مقطع متوسطه شهر اهواز. پایان نامه کارشناسی ارشد روان شناسی عمومی. دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز.
- Block, J. J. (2008). Issues for DSM-V: Internet addiction. *American Journal of Psychiatry*, 165(3), 306-307.
- Calvin, P.R. (2015). The Consequences of Divorce for adults and children of Marriage and the Family, 62, 1269-1287.
- Chou, Ch., Condron, L., & Belland, J. C. (2005). A review on the research on Internet addiction. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Coien, C. (2015). Divorce: Causes and Consequenses (Current Prespectives in Psychology) (1ed). New Haven: Yale University Press.
- Djidonou, A., Tognon, F., Marie, J., Iréti, N., Elie, A., Kpakatia, A, S., Kpadonou, E, F., Gandaho, P., Houngbé-Ezin, J. (2016). Epidemiological and Psychosocial Profile of Juvenile Delinquency: Case Study of Delinquent Children and Adolescents under Court Order in Benin. *Open Journal of Psychiatry*, (6), 135-142.
- Kanga, D)2015(. How divorce affects children: Developmental stages. Retrived from internet, w.w.w.ag.ndsu. EDU/PABS/YF/FAMSCI/FS442W.HTM.
- Ronald, M. M. )2014(. The Effects of Child Gender and Child Age at The Time of Parental Divorce on The Development of Adult Depression. Unpublished masters dissertstion. United states. Minnesota: Department of Psychology. Walden University.
- Şenormancı., Şenormancı, G., Güçlü, O., & Konkan, R. (2014). Attachment and family functioning in patients with Internet addiction. *General Hospital Psychiatry*, 36, 203-207.
- Vidyanto, Laura. (2004). School of psychology, Gardiff university, Cardiff, UK, 7(4), 449-450.
- Yen, J-Y., Yen, C-F., Chen, C-S., Wang, P-W., Chang, Y-H., & KO, C-H. (2012). social anxiety in online and real life interaction and their associated factors. *CyberPsychology Behavior and Social Networking*, 15(1), 7-12.

- Young, K. S. (2007). Treatment outcomes with internet addicts. *Cyber Psychology and Behavior*, 10, 5, 671- 679.
- Young, K. S. (2012). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.



## Determining the Factors Associated with Delinquency of Women in Cyberspace, with an Emphasis on Internet Addiction

Z. S. Marashian\*  
S. Saeed Kashfi\*\*

### Abstract

The aim of this study was to determine the factors associated with delinquency of women in cyberspace, with emphasis on internet addiction in carnival women under welfare organization in Ahvaz city. The sample consisted of 200 individuals from the population which were selected by random sampling. The research design was correlational. Ayati Affecting Factors on Delinquency Questionnaire (1393) and Kimberly Young's Internet Addiction Test were implemented to collect data. For data analysis Pearson's correlation coefficient and multiple regression analyzes were used. The results showed that there was significant positive relationship between economic poverty of family, bad friends and internet addiction, leisure activities, social problems of family and internet addiction in women. But there was significant negative relationship between family adherence to religion and internet addiction. Also among the predictors, bad friends, economic poverty of family, social problems of family predicted the tendency to internet in women.

**Keywords:** crime, cyber space, internet addiction.

\*Department of Law, College of Human Sciences, Khomein Branch, Islamic Azad University, Khomein, Iran.

\*\*Department of Law, College of Human Sciences, Cop University, Tehran Branch, Tehran, Iran.

(corresponding author, email: s\_s\_kashfi@hotmail.com)